

УДК 351.74:378.6(477)

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-12-1

Галунько Віра Миколаївна,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-0563-0576

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У статті здійснено аналіз особливостей адвокатської діяльності у період воєнного стану. Визначено, що воєнний стан в Україні суттєво вплинув на функціонування всіх інститутів державної влади, у тому числі й адвокатури, як незалежного правозахисного інституту, який покликаний забезпечувати право кожного на професійну правничу допомогу, гарантоване Конституцією України. В цих умовах особливого значення набуває забезпечення балансу між інтересами національної безпеки та дотриманням прав і свобод людини, де адвокат виступає ключовою фігурою у механізмі захисту прав особи.

Визначено, що у період воєнного стану здійснюється введення обмеження окремих конституційних прав, дії спеціальних правових режимів, підвищення ризиків для життя та безпеки самих адвокатів, а також значного зростання кількості кримінальних проваджень, пов'язаних із воєнними злочинами, мобілізацією, внутрішнім переміщенням осіб, втратою майна, порушенням трудових, соціальних та гуманітарних прав. У таких умовах адвокат змушений адаптувати традиційні форми та методи професійної діяльності до нових реалій, зберігаючи при цьому принципи верховенства права, незалежності, конфіденційності та адвокатської етики.

Зазначено, що під час воєнного стану передбачені гарантії адвокатської діяльності та чітко законодавством заборонено втручання органів державної влади, військового командування чи правоохоронних органів у професійну діяльність адвоката. Однак, в умовах сьогодення ще виникають ризики обмеження доступу адвокатів до клієнтів, зокрема до осіб, які перебувають у місцях несвободи або в зоні бойових дій. Тому важливою є роль Національної асоціації адвокатів України, яка здійснює самоврядні функції та захищає професійні права адвокатів.

Зроблено висновок, що адвокатська діяльність у період воєнного стану характеризується низкою специфічних особливостей, що зумовлені воєнним часом, але продовжує виконувати свої основні завдання щодо захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, водночас адаптуючись до обмежень, що запроваджені, залишаючись основним суб'єктом у забезпеченні доступу до правосуддя, дотримання стандартів справедливого суду та реалізації принципу верховенства права, забезпечуючи баланс між інтересами державної безпеки та непорушністю основоположних прав і свобод людини.

Ключові слова: адвокат, адвокатська діяльність, право на захист, національна безпека, представництво, правнича допомога, кримінальне провадження, адвокатська етика, кримінальне провадження, дотриманням прав і свобод людини.

Halunko V. M. Features of lawyer activities during the period of martial state

The article analyzes the features of legal practice during martial law. It has been determined that martial law in Ukraine has significantly affected the functioning of all institutions of state power, including the bar, as an independent human rights institution, which is designed to ensure everyone's right to professional legal assistance, guaranteed by the Constitution of Ukraine. In these conditions, ensuring a balance between national security interests and respect for human rights and freedoms becomes of particular importance, where the lawyer acts as a key figure in the mechanism for protecting individual rights.

It has been determined that during the period of martial law, restrictions on certain constitutional rights, the operation of special legal regimes, and increased risks to the life and safety of lawyers themselves are introduced, as well as a significant increase in the number of criminal proceedings related to war crimes, mobilization, internal displacement of persons, loss of property, and violations of labor, social, and humanitarian rights. In such conditions, a lawyer is forced to adapt traditional forms and methods of professional activity to new realities, while maintaining the principles of the rule of law, independence, confidentiality, and legal ethics.

It is noted that during martial law, guarantees for legal practice are provided and the legislation clearly prohibits interference by state authorities, military command, or law enforcement agencies in the professional activities of a lawyer.

However, in today's conditions, there are still risks of restricting lawyers' access to clients, in particular to persons in places of detention or in combat zones. Therefore, the role of the National Bar Association of Ukraine, which performs self-governing functions and protects the professional rights of lawyers, is important.

It is concluded that advocacy during martial law is characterized by a number of specific features caused by wartime, but continues to carry out its main tasks of protecting the rights, freedoms and legitimate interests of individuals, while adapting to the restrictions imposed, remaining the main actor in ensuring access to justice, compliance with fair trial standards and implementation of the rule of law, ensuring a balance between the interests of state security and the inviolability of fundamental human rights and freedoms.

Key words: lawyer, legal practice, right to protection, national security, representation, legal aid, criminal proceedings, legal ethics, criminal proceedings, observance of human rights and freedoms.

Актуальність проблеми. Запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на функціонування всіх інститутів державної влади, зокрема й адвокатури, як незалежного правозахисного інституту, покликаного забезпечувати право кожного на професійну правничу допомогу, гарантоване Конституцією України. В цих умовах особливого значення набуває забезпечення балансу між інтересами національної безпеки та дотриманням прав і свобод людини, де адвокат виступає ключовою фігурою у механізмі захисту прав особи, саме тому актуальність такого дослідження, а саме особливостей адвокатської діяльності в цей період, зумовлена необхідністю осмислення змін у правовому регулюванні статусу адвоката, специфіки здійснення захисту та представництва в умовах надзвичайного правового режиму, а також визначення проблемних аспектів реалізації права на захист.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику адвокатської діяльності досліджували науковці, зокрема зокрема О. Антонюк «Процесуальні особливості, проблематика і негативні тенденції зростання порушення професійних прав адвокатів та гарантій їх діяльності» [1], О. Джабурія у дисертаційному дослідженні «Організаційні форми адвокатської роботи» [2], В. Заборовський «Аморальні проступки та професійна діяльність адвоката» [3], А. Іванцова «Психологічні особливості діяльності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності» [4], І. Сна «Особливості та виклики адвокатської комунікації в умовах воєнного стану в Україні» [5], А. Романова «Етичні норми у адвокатській діяльності: особливості дотримання та відповідальність за їх порушення» [6], та інші. Однак у своїх роботах ними висвітлено загальну діяльність адвокатів, і на сьогодні залишаються малодослідженими питання діяльності адвокатів в умовах воєнного стану та певних особливостей, які виникають, що потребує додаткової уваги.

Метою статті є аналіз особливостей адвокатської діяльності в період воєнного стану та визначення основних проблем і викликів, з якими стикаються адвокати в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запровадження воєнного стану в Україні стало безпрецедентним викликом для всієї правової системи держави, де істотно трансформувалися механізми реалізації та захисту прав і свобод людини, змінився порядок функціонування органів державної влади, судової системи, правоохоронних органів, а також і інститутів громадянського суспільства. Окрім того слід зазначити, що у період воєнного стану здійснюється введені обмеження окремих конституційних прав, дії спеціальних правових режимів, підвищених ризиків для життя та безпеки самих адвокатів, а також значного зростання кількості кримінальних проваджень, пов'язаних із воєнними злочинами, мобілізацією, внутрішнім переміщенням осіб, втратою майна, порушенням трудових, соціальних та гуманітарних прав. У таких умовах адвокат змушений адаптувати традиційні форми та методи професійної діяльності до нових реалій, зберігаючи при цьому принципи верховенства права, незалежності, конфіденційності та адвокатської етики.

Так, Конституція України гарантує право кожній особі будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Однак, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень [7]. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [8], зазначено про тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Але право на правову допомогу та право на захист належать до основних гарантій, які не можуть бути скасовані навіть за умов надзвичайних правових режимів, що свідчить про те, що адвокатська діяльність не лише дозволена, а й об'єктивно необхідна для функціонування системи правосуддя та забезпечення прав людини в умовах війни. Слід зазначити, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яким визначено статус адвоката, гарантії здійснення адвокатської

діяльності, принципи незалежності, конфіденційності та недоторканності адвокатської таємниці [9], реалізовується з урахуванням спеціального правового режиму, встановленого Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Тобто, воєнний стан не скасовує права на правову допомогу, але допускає тимчасові обмеження деяких процесуальних гарантій, однак при цьому зберігається право на захист і доступ до адвоката, адвокат має право безперешкодного доступу до клієнта, залишається чинною адвокатська таємниця та забороняється втручання у діяльність адвоката. З цією метою у 2025 році внесено зміни до статті 397 Кримінального кодексу України, де зазначено, що вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці, а також ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища [10]. Тобто, під час воєнного стану передбачені гарантії адвокатської діяльності та чітко законодавством заборонено втручання органів державної влади, військового командування чи правоохоронних органів у професійну діяльність адвоката. Однак, в умовах сьогодення ще виникають ризики обмеження доступу адвокатів до клієнтів, зокрема до осіб, які перебувають у місцях несвободи або в зоні бойових дій. Тому важливою є роль Національної асоціації адвокатів України, яка здійснює самоврядні функції та захищає професійні права адвокатів.

Також воєнний стан зумовив появу специфічних категорій кримінальних проваджень, порушених за скоєння злочинів проти основ національної безпеки, колабораційної діяльності, воєнних злочинів, порушення законів та звичаїв війни, що потребує додаткового навантаження на адвокатів, оскільки необхідно знати та враховувати не тільки чинне національне законодавство, а і норми міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевської конвенції та практики Європейського суду з прав людини. Тобто у слідчих підрозділах у провадженнях значно збільшується кількість кримінальних проваджень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, державною зрадою, де, як правило, застосовується запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, що потребує обов'язкової участі адвоката. Однак під час участі адвокатів у такій категорії справ є певні обмеження щодо свободи пересування під час комендантської години, проходження через блокпости тощо. Окрім того, у своїй більшості проведення процесуальних дій відбувається у скорочені строки, а також іноді відбувається обмеження публічності судових засідань. Можемо зазначити, що особливістю регулювання адвокатської діяльності у період воєнного стану є поєднання загальних норм адвокатського законодавства з нормами кримінального процесуального, адміністративного, військового права та міжнародного права, а також значно збільшується кількість кримінальних проваджень, що підвищує навантаження на адвокатів, що значно ускладнює комунікацію з клієнтом і реалізацію права на захист.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, адвокатська діяльність у період воєнного стану характеризується низкою специфічних особливостей, що зумовлені воєнним часом, але продовжує виконувати свої основні завдання щодо захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, водночас, адаптуючись до обмежень, що запроваджені, залишаючись основним суб'єктом у забезпеченні доступу до правосуддя, дотримання стандартів справедливого суду та реалізації принципу верховенства права, забезпечуючи баланс між інтересами державної безпеки та непорушністю основоположних прав і свобод людини. Ефективність адвокатської діяльності залежить від поєднання професіоналізму адвокатів, належного нормативного забезпечення та реальної підтримки з боку держави. Подальше вдосконалення правового регулювання та практики адвокатської діяльності має бути спрямоване на забезпечення балансу між вимогами безпеки і дотриманням прав людини навіть у найскладніших умовах.

Література

1. Антонюк О. Процесуальні особливості, проблематика і негативні тенденції зростання порушення професійних прав адвокатів та гарантій їх діяльності. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Право*. 2020. № 1 (1). С. 148–155. DOI: 10.32342/2709-6408-2020-1-1-21.
2. Джабурія О. Організаційні форми адвокатської роботи : дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії : 081 «Право». Одеса, 2020. 223 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6618c8ab-e5f1-4d1e-aa11-13adc1131924/content>
3. Заборовський В. Аморальні проступки та професійна діяльність адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. Т. 4 (87). С. 171–176. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.26>.
4. Іванцова А. Психологічні особливості діяльності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності. *Актуальні проблеми судового права* : матеріали міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І. Є. Марочкина (Харків,

30 жовт. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. С. 54–55. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10712/1/Ivancova_54-55.pdf

5. Єна І. Особливості та виклики адвокатської комунікації в умовах воєнного стану в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство* : електронне наукове видання. 2025. Вип. № 01. С. 789–793. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.131>.

6. Романова А. Етичні норми у адвокатській діяльності: особливості дотримання та відповідальність за їх порушення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки*. 2022. № 2 (34). С. 51–56. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2022.34.051>.

7. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/254к/96-вр#Text>

8. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VII. URL: https://protocol.ua/ua/pro_pravoviy_regim_voennogo_stanu/

9. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

10. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

References

1. Antoniuk, O. V. (2020). Protsesualni osoblyvosti, problematyka i nehatyvni tendentsii zrostannia porushennia profesiynykh prav advokativ ta harantii yikh diialnosti [Procedural features, issues, and negative trends in the growth of violations of lawyers' professional rights and guarantees of their activities]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriya: Pravo – Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Law*. 1 (1). 148–155. DOI: 10.32342/2709-6408-2020-1-1-21 [in Ukrainian].

2. Dzhaburiia, O. O. (2020). Orhanizatsiini formy advokatskoi diialnosti [Organizational forms of advocacy activity]. Candidate's thesis. Odesa, Ukraine: National University "Odesa Law Academy". URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6618cba6-e5f1-4d1e-aa11-13adc1131924/content> [in Ukrainian].

3. Zaborovskyi, V. V. (2025). Amoralni prostupyky ta profesiina diialnist advokata [Immoral offenses and professional activity of a lawyer]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*. 87 (4). 171–176. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.4.26> [in Ukrainian].

4. Ivantsova, A. V. (2015). Psykholohichni osoblyvosti diialnosti advokata pry zdiisnenni advokatskoi diialnosti [Psychological features of a lawyer's activity in the practice of advocacy]. In Aktualni problemy sudovoho prava: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoї pamiaty prof. I. Ye. Marochkina (Kharkiv, October 30, 2015) [Current problems of judicial law: Proceedings of the international scientific-practical conference dedicated to the memory of Prof. I. Ye. Marochkin (Kharkiv, October 30, 2015)] (pp. 54–55). Kharkiv, Ukraine : Yaroslav Mudryi National Law University. Retrieved from: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10712/1/Ivancova_54-55.pdf [in Ukrainian].

5. Yena, I. V. (2025). Osoblyvosti ta vyklyky advokatskoi komunikatsii v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Peculiarities and challenges of lawyer communication in the conditions of martial law in Ukraine]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*. (1). 789–793. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.131> [in Ukrainian].

6. Romanova, A. (2022). Etychni normy u advokatskii diialnosti: osoblyvosti dotrymanna ta vidpovidalnist za yikh porushennia [Ethical standards in advocacy: compliance features and liability for their violation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Seriya: Yurydychni nauky – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*. 2 (34). 51–56. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2022.34.051> [in Ukrainian].

7. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu [Law of Ukraine on the legal regime of martial law]. (2015, May 12). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy Pro advokaturu ta advokatsku diialnist [Law of Ukraine on the Bar and Legal Practice]. (2012, July 5). *zakon.rada.gov.ua*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17> [in Ukrainian].

10. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]. (2001, April 5). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14> [in Ukrainian].

Дата першого надходження статті до видання: 24.11.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.12.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.12.2025